

Het is een vreemde paradox dat protestanten in het dagelijks leven meer fietsen, maar dat het wielrennen vanouds vooral door katholieken beoefend wordt. Hoe is dat te verklaren?

Hoe de katholieke kerk het wielrennen omarmde

Toen het sporten eind 19^e eeuw opkwam, stond zowel de protestantse als katholieke kerk er afwijzend tegenover. Ze vonden dat sport te veel gericht was het lichaam en te weinig op de geest, dat ze te veel toefag aan lichamelijke verlangens en genoegens, en seksuele gevoelens ocriep. Sport zou mensen minder gelovig maken en leiden tot minder kerkbezoek en ontkerkelijkijng.

Sport in het algemeen

Toen sport in het begin van de 20^e eeuw steeds populairder werd, veranderde de katholieke kerk als eerste van standpunt. Pius X, paus van 1903 tot 1914, zag daarin een mogelijkheid de massa voor zich te winnen en hield zelfs toespraken bij sportmanifestaties in Rome. Hij onderstreepte dan het belang van sport voor de persoonlijk-

heidsontwikkeling. Sport bevorderde de lichamelijke ontwikkeling en de beoefening van deugden. Hij zag in de sport een middel om katholieke waarden over te brengen. In de sporter kon de gehele mens ('lichaam en geest, verbonden tot één natuur') zich openbaren. Sport kon jongeren morele kwaliteiten bijbrengen als zelfbeheersing, moed, wilskracht, uithoudingsvermogen, eerlijkheid en trouw. Later is door de katholieke kerk het wielrennen wel aanbevolen ter beteugeling van driften van jonge mannen.

De protestanten zagen – in de geest van Calvinj die alle vormen van lichamelijng vermaak afwees – in sport vooral een hindernis voor 'het geestelijke contact met God'. Competitieve sporten wezen ze helemaal af. Het besef dat sport een middel tot opvoeding kan zijn, drong daar veel later door. In de sport werden – overeenkomstig de protestantse ethiek zoals Max Weber die verwoordde – vooral waarden als (zelf)discipline gewarderd.

De wielersport

Hoe stonden de katholieke en protestantse kerken specifiek tegenover de wielersport? De

In de jaren 50 en 60 waren de romans over de fietsende dorpspastoor Don Camillo zeer populair – zeker na de verfilming ervan met Fernandel. Hij bond de strijd aan met zijn aartsvijand, de communistische burgemeester Peppone.

De Touroverwinning van de vrome katholieke Bartali straalde af op de katholieke kerk

Meneer pastoor rijdt een eindje mee met het peloton wanneer de wielrenners door Limburg rijden. De eerste Ronde van Nederland, een vierdaagse wedstrijd door Nederland, 1927.

Paus Johannes Paulus II en de door het Vaticaan gesponsorde wielerploeg Amore e Vita (Liefde en Leven). Op de tweede foto Eddy Merckx rechts naast de paus. Op de derde foto het wielershirt met de tekst 'Nee tegen abortus'.

opkomst van de nieuwe fenomenen fietsen en wielrennen werd eind 19^e eeuw door de katholieke kerk met groot wantrouwen benaderd. De *Osservatore Romano*, het dagblad van het Vaticaan, noemde in 1894 het fietsen 'een ware anarchie'. Ook de opkomst van het wielrennen (eerst op de baan, later op de weg) zinde het Vaticaan niet. Vooral de winstprijzen waarmee wielrenners snel rijk konden worden, waren een doorn in het oog.

Het wielrennen won in Italië echter snel aan populariteit. Door zich tegen deze populaire sport te verzetten dreigde de kerk zich te vervreemden van het gewone volk. Dat volk kreeg ook steeds meer socialistische sympathieën; een aantal wielrenners en hun fans uitten die openlijk. Sommige dorpspastoors hadden in het begin van de eeuw meer gevoel voor wat er leefde onder het volk en gingen zelf fietsen, wat hogere geestelijken openlijk afkeurden. Na de Tweede Wereldoorlog maakte de fietsende dorpspastoor Don Camillo furore in zijn strijd tegen de communistische burgemeester Peppone. De romans van Giovannini Guareschi en de verfilmingen ervan waren in de jaren 50 en 60 zeer populair, en bevatten komische scènes waarop Don Camillo en Peppone bekegeldend op de fiets zitten.

Het Vaticaan sponsort de wielerploeg Amore e Vita in zijn campagne tegen euthanasie en abortus

zegenden wielrenners voor een koers. De kerk koesterde de wielkapellen die langs parkoersen van klassiekers ontstonden zoals de Madonna del Ghisallo in de Ronde van Lombardije. Sommigen zagen in de wielrenners die zich tijdens zware koersen afbeulden ook 'het lijden van Christus', vergelijkbaar met rituelen tijdens katholieke processies waarin mensen zich tot bloedens toe geselen.

Amore e Vita

De banden tussen de katholieke kerk en de wielrennerij werden allengs hechter. In 1974 ging de Giro d'Italia van start in het Vaticaan. Paus Paulus VI droeg een mis op en zegende op het Sint-Pietersplein het peloton en de hele tourkaravaan.

Bartali en Coppi

'If you can't beat them, join them', moet de kerk gedacht hebben. Na de Tweede Wereldoorlog ontstond er een steeds openlijker connectie tussen de katholieke kerk en de wielersport. In 1947 deelde paus Pius XII kerkelijke onderscheidingen uit aan Italiaanse wielrenners zoals de behoudende katholiek Gino Bartali, wiens bijnaam 'de vrome' was. Een jaar later vochten Gino Bartali en Fausto Coppi in de Tour de France hun beroemde duel uit. De bisschop van Milaan, later paus Paulus VI, zegende Bartali en stuurde hem tijdens de Tour een telegram. Hij koos daarmee openlijk partij tegen Fausto Coppi die verdacht werd van communistische sympathieën en er een vrije levensstijl op na hield (wat later bleek uit zijn buitenechtelijke relatie met de 'witte dame' Giulia Locatelli). De tweestrijd tussen Bartali en Coppi verdeelde Italië. Bartali won de Tour van 1948 en dat straalde ook af op de katholieke kerk. De paus ontving hem in audiëntie op het Sint-Pietersplein en prees hem vanwege zijn geloof.

Met medewerking van de kerk werden er – niet alleen in Italië maar ook in Nederland en België – wielwedstrijden ('rondjes rond de kerk') georganiseerd, en pastoors en bisschoppen

Op YouTube staan daarvan mooie beelden. Eddy Merckx, die later zou winnen, kust de ring van de paus.

De meest vergaande connectie is de (mede) sponsoring van een wielerploeg door het Vaticaan. Het betreft Amore e Vita (Liefde en Leven). Die naam nam de wielerploeg van de Italiaanse fietsenfabrikant Fanini, waarvan Bartali (!) sportief directeur was, in 1989 aan. Het Vaticaan verleende de naam aan de ploeg als onderdeel van

FOTO: ITALIANCYCLINGJOURNAL

In 1979 biedt fietsenbouwer Colnago de nieuwe paus een gouden racefiets aan

zijn campagne tegen abortus en euthanasie. Op sommige shirts staat onverholen 'tegen abortus'. Op de site van de ploeg (www.team-amoreevita.com) staan tientallen foto's van Johannes Paulus II poserend tussen de renners van 'zijn' ploeg, vaak met de Sint Pieter op de achtergrond. Tot vlak voor zijn dood is hij daarmee doorgestaan (ineengedoken op een stoel zonder dat hij zijn hoofd rechtop kan houden); de ploeg bestaat nog steeds.

Johannes Paulus II fietste zelf ook graag. Als aartsbisschop van Krakow reed hij twee keer per week een trainingsrondje van 38 kilometer. Daarom bood de Italiaanse fietsenbouwer Colnago hem een gouden racefiets aan toen hij in 1978 paus werd. Die ruilde hij later in voor een wat praktischer witte fiets waarmee hij rondreed in zijn buitenverblijf Castel Gandolfo (kader).

Dopingzondaars

De protestantse kerk heeft het wielrennen nooit openlijk omarmd. Vóór de oorlog kende Neder-

Als Karol Wojtyla in 1978 wordt gekozen tot paus Johannes Paulus II, maakt fietsenbouwer Ernesto Colnago een gouden racefiets voor de nieuwe pontifex. In 1979 reist Colnago naar Vaticaanstad om de fiets aan te bieden. 'Het was een speciale, emotionele dag voor me. Ik ging erheen met mijn hele familie, mijn broer Paolo en zijn zoon Alessandro. We hadden gehoord dat de nieuwe paus een fietsliefhebber was en dat hij twee keer per week 38 kilometer fietste toen hij nog in Krakow woonde. En dat hij nog steeds fietste als hij in Castel Gandolfo was. De paus nam de fiets aan, tilde hem op en zei dat-ie heerlijk licht was. En dat hij wou dat hij veel eerder zo'n fiets had gehad!'

Een jaar later neemt het Vaticaan opnieuw contact op met Ernesto Colnago, om te vertellen dat de paus graag een sportfiets wil met een normaal stuur. Daarop stelt hij een witte fiets samen voor Johannes Paulus II, de fiets waarop de paus later altijd rijdt in Castel Gandolfo.

land slechts één echte protestantse wielrenner, Cees Erkelens. Hij behoorde echter tot een liberale protestantse stroming. Nadat hij getrouwd was met een protestants meisje uit een 'zwaar-

dere' richting, ging hij onder druk van zijn schoonfamilie minder op zondag koersen.

Dominees hebben zich nooit laten verleiden tot het zegenen van wielrenners en koersen. Koersen op zondag vonden ze een verstoring van de zondagsrust. Dat we in Nederland zwaarder tillen aan dopingschandalen en minder vergevingsgezind zijn dan in zuidelijke, katholieke landen (België inclusief), wordt ook wel geweten aan onze calvinistische instelling. Sommigen brengen de jacht op dopingzondaars in verband met de opkomst van protestantse wielerlanden als de Verenigde Staten en Duitsland.

Gods aangezicht

De voormalige bondscoach Egon van Kessel, zelf praktiserend katholiek, vindt dat katholieken meer gevoel voor de wielersport hebben. Daarin kun je volgens hem winnen zonder de beste te zijn. Als je merkt dat je minder goede benen hebt, kun je – zonder dat te erkennen – afspraken met anderen maken en toch winnen. Later verreken je dat weer. Zelfs het niet nakomen van afspraken kan je vergeven worden. Wielrennen is volgens Van Kessel meer dan 'zo hard mogelijk fietsen', het is een spel waarin slimheid en vergevingsgezindheid een rol spelen. Protestanten zijn daarvoor te rechtlijnig en wellicht te eerlijk. Alsof ze hun koersgedrag in Gods aangezicht moeten kunnen verantwoorden. Ze rekenen minder op de vergevingsgezindheid van anderen en de genade Gods. Evenmin kennen ze de biecht en de penitentie als verlossing van hun zonden. •

Bronnen

- Baker, W.J. 2007. *Playing with God: religion and modern sport*. Harvard University Press, Cambridge.
- Cornelis, L. 2009. Een katholiek fietst anders dan een protestant. *Trouw*, 8 september.
- Geuyen, L. 2013. *De paus en het Italiaanse wielrennen*. <http://hetiskoers.nl>, geraadpleegd op 12 maart 2013.
- Hoker, M. e.a. 1994. *Voor lichaam en geest. Katholieke lichamelijke opvoeding en sport in de 19^e en 20^e eeuw*. Universitaire Pers, Leuven.
- Sargentini, M. 2013. *Team Amore e Vita, gezegend door de paus*. <http://hetiskoers.nl>, geraadpleegd op 13 maart 2013.
- Vansacker, D. 2009. *Koersend door een eeuw Italiaanse en Belgische geschiedenis. De Italo-Belgische connectie in en rond het wielerpeloton*. Acco, Leuven.